

**LEIDRAAD
BEZOEK
YPER MUSEUM**

SECUNDAIR ONDERWIJS

Voor je bezoek...

Praktische info:

www.ypermuseum.be/scholenaanbod

Reserveer je klasbezoek via:

www.ypermuseum.be/praktisch-reserveer

Naar Ieper

Openbaar vervoer

Trein: het museum ligt op 10 minuten stappen van het station van Ieper. www.belgianrail.be/nl
Schoolgroepen onder de 12 jaar reizen vanaf februari 2019 voor €1 per rit met de trein!

Bus: de halte 'Ieper Markt' ligt op 1 minuut stappen van het museum. www.delijn.be
Via CultuurKuur kan een schoolgroep gratis met De Lijn reizen op weg naar een cultuurbestemming!
<https://www.cultuurkuur.be/subsidies/dynamo-op-weg>

Eigen bus

Bussen mogen 10 min. stil staan op de parkeerplaats Sint-Maartenskerk, op 1 minuut wandelafstand van het museum. Daarna dient de buschauffeur te parkeren op de busparking aan het station.

Bij aankomst...

De leerkracht meldt de groep aan bij de balie. De leerlingen wachten even op de zitbank in de inkomruimte. Er zijn lockers voor de tassen (1 eurostuk waarborg). Elke leerling krijgt een kattenpoot-armband. Deze scan je aan het toegangspoortje om binnen te gaan.

Bezoek personaliseren

Vorbereidend bezoek?

Wanneer je je reservatiedocument voorlegt aan de kassa, kun je als leerkracht het museum gratis bezoeken. Hierdoor kun je het klasbezoek optimaal voorbereiden.

Met de kattenpootarmband kies je hoe gedetailleerd je je museumbezoek wil maken. Bij elk voorwerp bepaal je daardoor zelf hoeveel je wilt lezen, horen of zien. Scan de kattenpoot en lees de info op de schermen.

Met de klas?

De leerlingen kunnen op elk scherm interactieve spelletjes spelen. Via de spelletjes steken ze meer op over de museumcollectie. Het spreekt voor zich dat dit enkel lukt in kleine groepjes. Als leerkracht kun je daarom beslissen de spelletjes te laten voor wat ze zijn. Misschien keren de leerlingen wel eens terug?

Een andere mogelijkheid is de klasgroep op te splitsen en over de verschillende schermen (en thema's) te verspreiden.

Door het museum geven Katelyne en haar kater Leon extra uitleg. Ook hier kun je als leerkracht kiezen of je deze korte films bekijkt, of er wat sneller aan voorbij gaat. Deze filmpjes spelen doorlopend, je hoeft zelf niet te scannen.

In het vervolg van deze leidraad geven wij tips en aanwijzingen om als groep het museum te bezoeken waarbij er aandacht is voor de ruimte en de plekken om als docent bepaalde aspecten uit- of toe te lichten.

Voorstel tijdschema museumbezoek

Het onderstaande schema verdeelt de tijd in het museum zo efficiënt mogelijk en zorgt ervoor dat je met een groep in anderhalf uur het museum kunt bezoeken. Uiteraard zijn er daarbij keuzes gemaakt en kun je als docent langer of korter met de groep verblijven.

INKOMHAL

5 min. Leerlingen wachten op de bank terwijl de leerkracht de inkombandjes krijgt van het baliepersoneel. Intussen is er de mogelijkheid om tassen op te bergen in de kluisjes.

RAADZAAL

5 min. Geef de klas in de raadzaal de algemene intro: het museum bestaat uit twee verdiepingen. Af en toe krijg je instructies van de leerkracht, soms kun je even alleen rondwalen. We verzamelen de groep opnieuw op het einde van elke verdieping.

EERSTE VERDIEPING – EERSTE ZAAL

15 min. Met de hele groep bekijken we de objecten die voor de doelgroep het interessantst zijn. De leerkracht vertelt. Hiervoor bevat deze leidraad een hoop tips en aanknopingspunten.

10 min. Individueel bezoek. De leerlingen kunnen enkele spelletjes spelen op de tablets of meer objecten bekijken.

INSIGNEKABINET

5 min. De leerkracht legt kort uit wat insignes zijn en hoe wij aan deze rijke collectie zijn gekomen.

ca. 5 min. De leerlingen ontdekken zelf de Ieperse insignecollectie. Op dit moment kun je als leerkracht al eens boven kijken hoe ver de film in Cinema Vauban is. Is de film halfweg? Roep dan de groep bijeen. Vanaf dat moment heb je drie minuten om met de hele groep naar boven te wandelen en in de cinemazetels plaats te nemen.

CINEMA VAUBAN

7 min.

TWEEDE VERDIEPING – KANT & KUNST

ca. 30 min. De leerlingen worden via een werkblad (te vinden aan het einde van deze leidraad) naar enkele interessante plekken op de tweede verdieping geleid. Ze lossen de vragen op, de leerkracht loopt rond en beantwoordt vragen waar nodig.

FOTO LEONTIEN - IEPER VEERT OP

10 min. De leerlingen kunnen in groepjes een foto nemen bij de fotostudio. De rest van de groep kan 'Ieper vandaag' verkennen.

Op verkenning in het Yper Museum...

In wat volgt, ontdek je de objecten en verhalen die we selecteerden voor een klasbezoek met een groep leerlingen van het secundair onderwijs. Het museum is thematisch opgebouwd. Deze leidraad is opgesteld volgens vijf invalshoeken waar leerlingen, op basis van hun studierichting/interesse op kunnen focussen. Interessant object, Economie, Kunst, Maatschappij en Techniek. De objecten, verhalen, vragen en stellingen die passen bij één van deze punten, zijn in deze leidraad steeds te herkennen aan de volgende iconen:

Het staat de leerkracht vrij slechts één van deze lijnen te volgen of er lustig op los te combineren. De vijf lijnen lichten objecten en verhalen uit, overlappen soms, maar bieden handvatten om de geschiedenis van de stad Ieper en de Westhoek vakthematisch te behandelen. Op de eerste verdieping van de Lakenhallen maak je kennis met Ieper als middeleeuwse grootstad, vanuit vijf verschillende thema's: Wieg, Laken, Conflict, Pest en Bisdom. Aangezien het museum interactief is, is er veel (achtergrond-)geluid in sommige zalen.

Tip: Verzamel de groep in de Raadzaal, in het insigne-kabinet, bekijk samen de Cinema Vauban, laat ze aan de slag gaan met één van de werkbladen en verzamel de groep weer aan het einde van het museum bij het thema 'Ieper veert op'. Tussendoor kan de groep zelf aan de slag en rondkijken, met uitzondering van de plekken en objecten waar de docent wenst te stoppen en één van de objecten uit te lichten.

1. Intro

Als je de trap oploopt naar de eerste verdieping van het museum, is ons eerste verzamelpunt de Raadzaal. Vandaag de dag is de zaal in gebruik voor officiële aangelegenheden zoals bruiloften. Nu gebruiken wij de zaal even voor een introductie op het museum en om naar het grote glas-in-loodraam te kijken. Het is handig als hier ook wat uitleg komt over hoe het museum in elkaar zit en waar je als groep wilt verzamelen.

Het grote glas-in-loodraam „Luister van leper“ is 9 bij 7 meter en bestaat uit meer dan 50 grotere en kleinere glaspanelen. Het is een creatie van Arno Brys uit Brugge. Het vertelt een deel van het verhaal van leper. Middenin zijn Boudewijn IX en Maria van Champagne te zien, de graaf en gravin van Vlaanderen die de eerste stenen van de Lakenhallen gelegd zouden hebben. De meeste figuren zijn vertegenwoordigers en afgezanten van allerlei steden die de stad komen bezoeken. Voor het museaal verhaal is Sint-Maarten belangrijk, dat is de man die de mantel draagt die zich ontvouwt langs al het werkvolk. Dat werkvolk beeldt allerlei ambachten uit die noodzakelijk zijn voor de lakenproductie: spinners, wevers, volders, droogscheerders, ververs, snijders, handlangers en lakenmeters. Tot slot zijn er vele zinspelingen op het dagelijkse leven in leper.

2. Wieg

De eerste naamsvermelding van leper dateert uit 1066, maar er woonden al eerder mensen op de plek waar leper ontstond. De latere grootstad begon als een **grote hoeve** bij een riviertje. Het riviertje werd uitgegraven tot een bevaarbare rivier: de leperlee. Woeste **Noormannen** verwoestten in de jaren 800 de vroege leperse hoeve. Maar rond 900 groeide hier een nieuwe, bloeiende landbouwnederzetting.

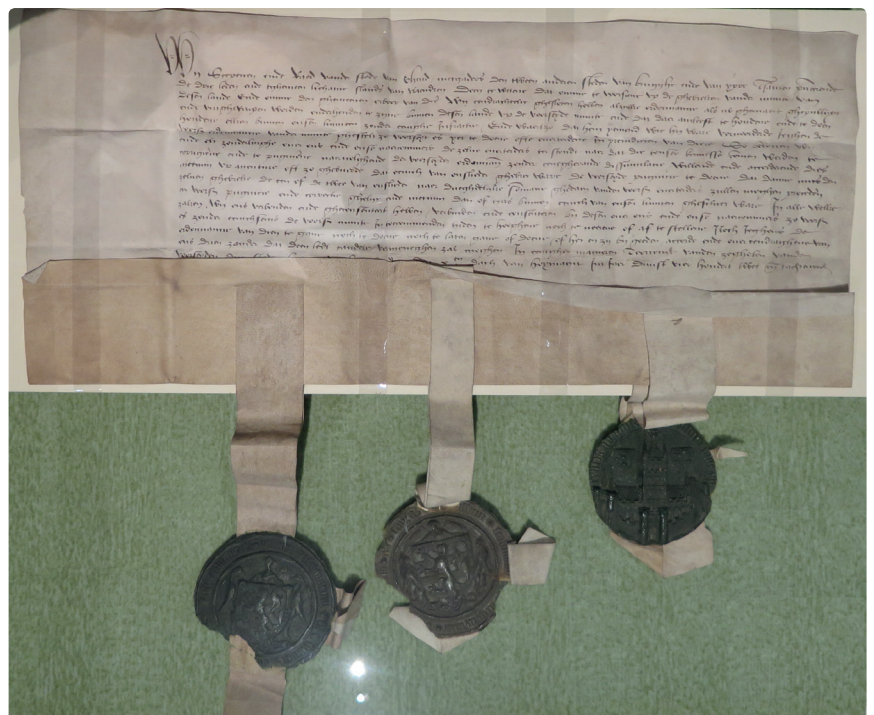
In de 10de eeuw ontstond een **tweede woonkern**. De lakennijverheid was de belangrijkste industrie voor de nederzetting. Kooplieden uit buurlanden verkochten hun producten op de jaarmarkt en reizende handelaars stockeerden hun waren veilig in de voorlopers van de Lakenhallen. Door de leperlee-rivier werd de stad in de vroege middeleeuwen een internationaal handelscentrum.

Rond 1150 verbond een dambord van straten de twee kernen tot **één stad**. De machtige lakenstad leper behoorde nu, samen met Gent en Brugge, tot de belangrijkste steden van het graafschap Vlaanderen.

Charter met het zegel van de drie steden: Gent, Brugge en leper, 10 juli 1482.

Het charter is opgetekend op “den Xen dach van hoymaent int jaer duust vierhondert twee ende tachtentich”. Munt slaan was een stadsrecht wat grote prestige met zich mee droeg. Blijkbaar liep dat in de vijftiende eeuw niet altijd even soepel in Vlaanderen, want De Drie Leden van Vlaanderen – Gent, Brugge en leper – oorkonden dat zij de verordening betreffende de munten in Vlaanderen, door hen onlangs uitgevaardigd, zullen naleven en doen naleven. En mocht één van hun drieën in dezen nalatig zijn, dan mogen de twee andere leden, na eenvoudige aanmaning, in de plaats van de nalatige stad optreden. Dit charter laat goed zien dat er economische belangen gedeeld worden tussen de drie steden. Sterker nog, de steden spreken onderling af dat zij economische rechten en plichten hebben ten opzichte van elkaar. Let ook op de zegels van de drie steden die aan de oorkonde hangen.

Waarom zou het recht op het slaan van munten zo belangrijk zijn in deze tijd?

Van t'begin der eerster volcken van European..., uit 1614, door Adriaen van Scrieck, in leper gedrukt door François Bellet met prenten door Guillaume du Tielt.

De leperling Adriaen van Scrieck beweert in dit boek dat de Vlamingen afstammelingen zijn van Bijbelse verkozen volkeren en uit Palestina komen. Niet alleen dat is een bijzondere stellingname, maar volgens Van Scrieck is het Vlaams daardoor zelfs ouder dan het Latijn of Grieks. Opmerkelijk toch? Waarschijnlijk heeft dit te maken met 'legitimiteit', hoe ouder, hoe beter, want dan wortel je dieper in het verleden. Is dat niet vandaag de dag nog steeds zo?

Om al dat laken te maken, had leper veel schapen nodig. Maar waarom staat leper dan bekend als 'kattenstad'? Katten hielden muizen van de gestockeerde wol en het laken in de Lakenhallen, maar de katten kweekten als konijnen. Te veel is te veel! De leperlingen gooiden het teveel aan katten van het Belfort. De laatste kat viel in 1817 van de toren. Bijna anderhalve eeuw later, in 1955, ontstaat de kattenstoet. Vanaf dan gooit men (aan het einde van de stoet) enkel nog pluchen katten van de toren.

3. De maquette

Op de grote houten maquette ontdek je het **laat-middeleeuwse leper** (gebaseerd op het stadsplan van 1564 bij de ingang). Boven de oude stad zie je de contouren van het huidige leper. Zie je hoe sporen in de stad van nu getuigen van lepers grootse verleden?

4. Laken

Aansluitend bij de maquette: bij het onderdeel 'laken' vind je ook info over de bouw van de middeleeuwse huizen.

De gewone huizen waren in de middeleeuwen van hout en leem. Alleen de haard en de 'schoorsteen' werden gemetseld. Wanneer er brand uitbrak, was dit natuurlijk een ramp. Uit voorzorg legde men heel smalle straatjes aan tussen de huizenkernen. Leper heeft vandaag de dag nog steeds enkele steegjes die ons herinneren aan de vroegere 'brandgangen'. Tot diep in de 19de eeuw stonden er in leper houten huizen. Uit vrees voor brand in de dichtbevolkte stad moedigde het stadsbestuur al vanaf de 15de eeuw de bouw van stenen huizen aan. Ondanks deze aanmoediging begon de stad pas rond de 17de eeuw te 'verstenen'.

De ontwikkeling van de stad: Van houten huizen naar stenen gebouwen.

De gebouwen die al eerder in **steen** werden opgetrokken waren **openbare gebouwen**: het Belfort, de Lakenhallen en de kerken. Ook **rijke kooplieden** pronkten al eerder dan de 17de eeuw met hun welstand door te wonen in grote stenen huizen. Zo'n stenen huis van een koopman had vaak twee verdiepingen: benedenhuis bevond zich de stapelen werkplaats. De andere verdieping werd als woonhuis gebruikt. Arbeiders woonden meestal op het achtererf, in eenkamerwoningen. De achterkant van veel huizen paalde aan de leperleerivier. Zodoende kon de wol met boten worden aangevoerd tot aan de stapelplaats zelf.

Het leperse laken, de dickedinne, maakt leper rijk. Maar bij lepers laken moet je niet denken aan het laken wat je nu op je bed legt. Het was een warme kledingstof geweven van de fijnste **schapenwol**. Het verwierf internationale faam om zijn kwaliteit. Eén lap was 1,75 meter breed, 29 meter lang en woog circa 30 kilogram.

Het proces van wol tot laken bood veel mensen werkgelegenheid aangezien er vele handen nodig waren voor alle verschillende bewerkingen. Deze ambachten vroegen ieder om eigen gereedschap zoals hier te zien is. Van scheermessen om de wol van de schapen te halen tot het lakenloodje waarmee de kwaliteit van het laken gewaarborgd werd, alle gereedschappen hadden een functie.

De wol kwam eerst van Vlaamse schapen, maar vanaf de 12e eeuw werd het geïmporteerd uit Engeland. **Vaklui** verwerkten de wol: wolwassers, spinners, wevers, vollers en ververs – dit proces en wie wat doet, wordt uitgelegd in het museum. Ze volgden strikte regels. De afgewerkte stoffen werden gekeurd, opgestapeld in de Lakenhallen en door handelaars verkocht. De wevers en lakenreders groeiden uit tot de machtigste groepen in de stad.

Rond 1200 was het leperse laken in heel Europa en zelfs tot in Zuidwest-Azië bekend. De stad verdubbelde in oppervlakte en telde op haar hoogtepunt ongeveer 40.000 inwoners. Dat is meer dan vandaag! Het pronkstuk van de stad wordt afgemaakt in 1304: het nieuwe **belfort met lakenhallen**.

**Gezicht op de Lakenhallen en Grote Markt, 1829,
door Serafijn Vermote (1788–1837)**

De Lakenhallen domineren het stadsgezicht van Ieper. Midden op de Grote Markt laat dit gebouw nog steeds goed zien hoe welvarend de stad geweest moet zijn en hoeveel laken er verhandeld werd. Wat zijn de gebouwen in jullie dorpen of steden die welvaart laten zien?

Truweel, bakstenen, krachtpats-bouwvakkers op schilderij, klauwhamer, bijl

De bouw van de Iepelse Lakenhallen [ca. 1285], 1879, door Ferdinand Pauwels

Dit schilderij was een ontwerp voor een muurschildering in de Lakenhallen. In het midden zien we graaf Gwijde Van Dampierre, in het rood. Met zijn echtgenote krijgt hij in 1285 uitleg van de bouwmeester. Op de achtergrond verrijzen de Lakenhallen. De bouw van het gebouw vergde, zoals je ziet, behoorlijk wat spierkracht, maar daarnaast werd er met simpel gereedschap gewerkt. Enkele voorbeelden zijn de truweel, klauwhamer of bijl.

Die explosieve groei resulteerde erin dat de stad uit haar voegen barstte. Vier nieuwe buitenwijken ontstonden buiten de vestingmuren, omdat daar ruimte was. In die nieuwe buitenwijken kwamen vooral ambachtslui te wonen die een vervuilend of water-slorpend beroep beoefenden: leerlooiers, vollers, ververs, smeden, pottenbakker...

5. Conflict

Ieper wordt in zijn geschiedenis geteisterd door strijd en oorlog (met name tijdens de tweede middeleeuwen, 1200 – 1400). Soms heerste er onrust binnen de stadse samenleving:

In 1280 had het Ieperse werkvolk genoeg van al dat werken voor een hongerloon. Protesterende wevers en vollers riepen: **Cockerulle!** Cockerulle!, wat zoveel betekent als ‘De pot kookt over.’ In hun woede plunderden ze de huizen van rijke handelaars om die vervolgens in brand te steken. Met resultaat: de arbeiders kregen diverse rechten. De wevers mochten voortaan zitting nemen in het stadsbestuur, iets wat toentertijd ongezien was!

Een tweede **volksopstand** brak in 1303 uit, ditmaal specifiek gericht op het stadsbestuur. De woedende menigte gooide negen schepenen uit de belfortramen en met resultaat: de arbeiders kregen inspraak en meer controle op de lakenproductie.

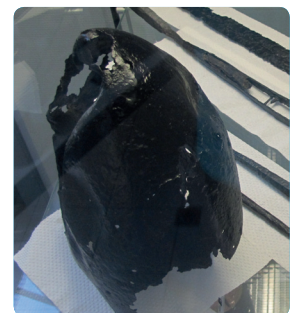
Maar Ieper raakte ook betrokken bij “buitenlandse” twisten:

De stad was verwickeld in de **Frans - Engelse oorlogen**. Met de Slag bij Kortrijk van 1302, later bekend geworden als de Guldensporenslag, behaalden de Vlaamse steden een kortstondig succes tegen Frankrijk. Voor het eerst versloeg een leger van bijna uitsluitend voetvolk een ridderleger! Maar na talrijke veldslagen en volksopstanden werd Ieper uiteindelijk in 1305 door de Franse koning Filips de Schone op de knieën gedwongen en gestraft met enorme schadevergoedingen. De vestingen moesten worden afgebroken en vijfhonderd wevers en vollers dienden de stad te verlaten. Dit was een mokerslag voor de lakennijverheid aangezien die intussen moest opboksen tegen de “lageloon-steden” van toen: Poperinge, Langemark, Nieuwkerke en Belle.

In 1383 werd Ieper enkele maanden belegerd door een alliantie van Engelsen en Gentenaars(!): het **Beleg van Ieper**. Ieper bleef trouw aan de Franse koning. Het beleg bracht de stad op de rand van de ondergang. Uit veiligheidsoverwegingen werden voorafgaand aan het beleg door de Ieperlingen enkele buitenwijken afgebroken, zoals de Sint-Michielsparochie ten zuiden van de stad. Deze buitenwijken en de Uiterste Vesten verdwijnen voorgoed. Ieper dolf bijna het onderspit en leek verloren, maar de stad hield stand.

De doorkliefde helm en het stuk maliënkolder hier zijn uiteraard bedoeld geweest om iemand te beschermen in deze tijden van conflict. De ontwikkeling van wapens zorgde ervoor dat dit soort bescherming noodzakelijker werd, maar ook dat maliënkolders uiteindelijk de harnassen werden zoals wij ze kennen van de ridderverhalen. Het feit dat dit soort bescherming gevonden is in Ieper, getuigd van de roerige perioden van oorlog en twist in de middeleeuwen.

Klootdolk

Veel verbeelding heb je niet nodig: deze dolk, waarvan de stootplaat bestaat uit twee bolvormige uitsteeksels, lijkt op een fallus. Dit soort wapens werden voor het eerst gebruikt in de dertiende eeuw en blijven veel gezien tot in de zeventiende eeuw. De wapens zijn bedoeld om mee te steken en zijn populair in Vlaanderen, Engeland en Schotland.

6. Pest en armenzorg

In de 14de en 15de eeuw had de stad te kampen met enkele pestepidemieën. De ziekte kreeg de bijnaam 'de Dood van leperen'. Door overbevolking, gebrekkige hygiëne en de vervuilde leperleerivier verspreidde de bacterie zich razendsnel. Ratten gaven de ziekte via luizen en vlooien door. Wie ziek werd, leefde meestal nog een paar dagen. Dokters stonden machteloos.

Alleen in 1316 stierven al zo'n 3000 leperlingen aan één pestepidemie, dat was **10% van de bevolking**. Tijdens de grote Europese pest, tussen 1347 en 1351, de Zwarte Dood, stierf **één derde (!)** van alle leperlingen. Iedereen verloor wel iemand die hij kende, of werd zelf ziek. Het was een verschrikkelijke periode.

Houten waterleidingen

Sinds 1217 organiseert leper de levering van drinkwater voor zijn inwoners. De drinkwaterwinning bestaat dus al 800 jaar. Tot in de 19de eeuw liep het water van de Zillebekevijver en de Dikkebusvijver rechtstreeks naar de Kasteelgracht rond de vestingen. Vandaar werd het water via dit soort houten 'buizen' naar waterputten geleid. Vanaf deze waterputten liepen loden buizen naar kleinere waterputten en -pompen, waar de leperlingen zich konden bevoorraden. Eigenlijk een vrij modern systeem! Kun je het je inbeelden dat je ineens geen water meer uit de kraan krijgt maar dat je het ergens moet gaan halen? Misschien een goed idee om de waterverspilling op te lossen?

Pestdokters werden door de plaatselijke overheid aangesteld om zieken te verzorgen. De outfit van een pestdokter varieerde naar gelang tijd en regio, maar meestal bestond die uit een lange tuniek met kap en een **snavelmasker** met oogglazen. Het masker was gevuld met kruiden om de lucht te zuiveren, omdat men dacht dat de pest zich door de lucht verspreidde. De kruiden hielpen ook tegen de stank van de doden. Men geloofde dat de ziekte van de lange, gewaxte jas afgleed; de perfecte outfit voor bijgelovige dokters!

De pest in Ieper, 1880, door Ferdinand Pauwels

Dit schilderij was een ontwerp voor een muurschildering in de Lakenhallen. Een belleman kondigde de pestkar aan, die de lijken ophaalde. Alleen de sterksten overleefden de pestepidemie. De pest stond bekend als 'de dood van Ieperen'. Vandaar het spreekwoord 'eruitzien als de dood van Ieper'. Het werk was noodzakelijk en men dacht dat ze daarmee de epidemie in konden perken. Je hoorde zonet hoeveel doden in Ieper vielen. Denk je dat de man die de pestkar laadde, soms doden herkende?

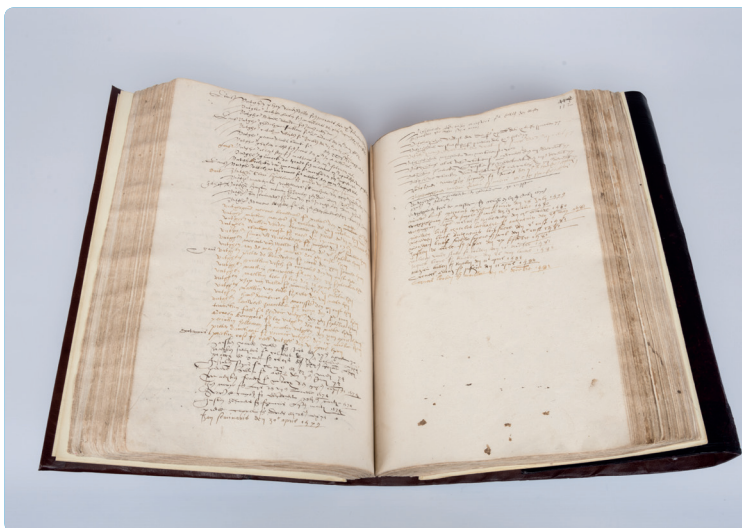

De stad Ieper droeg, waar het kon, zorg voor haar burgers. In het toenmalige ziekenhuis werden toen al melaatsen verzorgd. En in het Godshuis Belle verricht de befaamde chirurgijn Jan Yperman (1260–1332) al chirurgische ingrepen.

Rijke burgers stichtten **godshuizen, gasthuizen en hospitalen** voor weduwen en weduwnaars, zieken en armen. Deze privéliefdadigheid ontstond begin 15e eeuw en werd noodzakelijk omdat de lakenproductie dramatisch daalde en de armoede toenam.

Registre van alle bezieke personen uutghegheven binnen deisen hoven ende woonachtich binnen der jurisdictie ende vryheid van dien zoo hiernaer volcht, vernieut ter generaele visentatie ghehouden den [] in septembre anno 1549, 1549–1582

Melaatse Ieperlingen leefden in het Sint-Maria-Magdalena-leprozenhuis (ca. 1176), in een noordoostelijke stadsuithoek. De overheersende zuidwestenwinden moesten de ziekmakende lucht verdrijven. Rond 1235 verrees het nieuwe leprozenhuis Hoge Zieken. In die buurt staat sinds 1988 het Jan Yperman Ziekenhuis. Dit register uit 1549 beschrijft de opgenomen zieken. Het laat zien hoe het Ieperse stadsbestuur de gezondheidszorg serieus nam, maar vooral ook hoe goed gedocumenteerd moest worden wie zich in dat ziekenhuis bevond in een tijd waarin dit soort administratieve organisaties nog niet zo voor de hand liggend waren. Bedenk maar eens op wat voor inschrijflijsten je zelf vandaag de dag voor komt.

In 1525 nam de stad het heft in handen en werd de **Gemene Beurze** opgericht, een hulpkas voor armen. Als één van de eerste Europese steden ontwikkelde Ieper een sociaal beleid, inclusief ziekenzorg, onderwijs en sociale voorzieningen. Andere steden bleven in die tijd afhankelijk van giften door rijke weldoeners en de kerk.

Hoe heet de stedelijke hulpkas voor armoede vandaag?

7. Bisdom

Ieper ging door een diep dal. Maar in 1559 werd een nieuwe bron van inkomsten gevonden als het bisdom Terwaan in drieën werd gesplitst. Ieper werd een bisschopsstad, met de Sint-Maartenskerk als kathedraal. Het bisdom reikte van Duinkerke tot net ten oosten van Ieper. De eerste bisschop was een Nederlander, Martinus Rythovius (1561–1583). Deze felle tegenstander van het protestantisme richtte het eerste seminarie in de Nederlanden op, een opleidingscentrum voor priesters. De Sint-Maartenskerk werd vanaf dat moment 'kathedraal' genoemd. Naast de kathedraal kwam een groot bisschoppelijk paleis te staan (na de oorlog werd dit meer heropgebouwd). Het belang van de stad groeide weer.

Maar nieuwe problemen liggen op de loer. Het calvinisme verspreidde zich gestaag in de Westhoek, door geheime preken en via goedkope boeken. In augustus 1566 liep de situatie uit de hand na een ijsskoude winter die een graancrisis en hongersnood veroorzaakte. In Steenvoorde brak op 10 augustus de Beeldenstorm uit. Calvinisten sloegen in kerken alles kort en klein. Katholieke geestelijken zochten hun toevlucht binnen de veilige muren van de bisschopsstad.

 Educatieve platen, jaren 1930, door Edmund van Offel.

Kijk naar de prenten en vraag jezelf eens af wat voor beelden of beeltenissen vandaag de dag niet wenselijk zijn in de openbare ruimte. Valt het onder de vrijheid van meningsuiting om die te laten zien? Of zou je het kapotslaan van dergelijke beelden eerder laten vallen onder die vrijheid? Zou je zulke beelden later restaureren omdat ze kunstschaten zijn of is het kapotte beeld de kunstschat omdat het daarmee een teken van de tijd is geworden?

Vijf dagen later bereikten de beeldenstormers Ieper. Ze plunderden er zowat alle kerken, kloosters en kapellen. De katholieke Spaanse landvoogd, de hertog van Alba (of Alva), reageerde hardhandig. Hij liet duizenden protestanten ombrengen of verbannen. Dit voorkwam niet dat Ieper tussen 1578 en 1583 een calvinistisch bestuur kreeg. Maar na het beleg door de Spanjaard Alexander Farnese (1583–1584) verlaten veel Ieperlingen hun stad. Ze beginnen een nieuw leven in het protestantse Noorden.

Na 1600 leeft de stad toch weer op. De vele kloosters, scholen en kerken trekken kunstenaars aan. Schilders, beeldhouwers, glazeniers en goud- en zilversmeden komen naar de stad, want wat de Beeldenstorm heeft vernield, moet worden heropgebouwd.

Bekoring van Sint-Antonius, ca 1600, door anoniem; navolger van Jeroen Bosch

Antonius van Egypte leefde van 251 tot 356 en werd dus 105 jaar oud. Toen hij 20 jaar oud was gaf hij al zijn bezittingen weg en trok zich terug in eenzaamheid in de woestijn. Volgens de legende werd hij daar bekoord: hij werd bezocht door demonen die poogden hem van het goede pad af te houden. De duivel, in de gedaante van een rijke bekoorlijke jonge edeldame, gezeten op een monster met opengespalkte muil reikt Antonius een mooie beker. Hij weigert en weert ze af met een zegend gebaar en een boek waarin de kruisdood van Christus afgebeeld staat. Op de achtergrond lijkt de hel losgebroken, alles staat in brand, de hemel is roodgloeiend. Paters en kloosterzusters proberen nog weg te vluchten maar monsters hebben al een zuster te pakken gekregen en beneden, in de linkerhoek, wordt een zuster vermoord. In de middeleeuwen werd Antonius aangeroepen als beschermheilige tegen verschillende ziektes. Hoeveel beeltenissen van dit verhaal herken je op het schilderij? Dit soort schilderijen werden vaak volgestopt met (verborgen) symboliek die gangbaar moet zijn geweest in die tijd en die herkenbaar was. Wat voor symboliek is voor ons tegenwoordig overduidelijk?

Groepsportret van de weduwnaars van het godshuis Nazareth, 1640, anoniem

Godshuis Onze-Lieve-Vrouw van Nazareth (1337), in de volksmond 'het oudemannenhuis', is opgericht door kapelaan Jan Pascaris. Er verbleven dertien weduwnaren. De mannen zitten aan een sobere tafel, met in het midden de voorgd. Let op hoe de dertien mannen aan tafel zitten. Aan welke wereldberoemde taferelen doet jullie dit denken? Is het antwoord 'het Laatste Avondmaal'; denk je dat dat per ongeluk zo is? Daarnaast laat dit schilderij goed zien hoe de stad Ieper zorgde voor een groep weduwnaars. Het is eigenlijk een bejaardentehuis avant-la-lettre.

8. Insignes

Verzamel hier de groep weer om de vorige zaal kort te bespreken en/of om een inleiding te geven op het insigne-kabinet.

Insignes of spelden werden vanaf de 12e eeuw razend populair en zijn het best te vergelijken met de broches, pins of tattoos van vandaag. Je kon ze kopen op spektakels, kermissen, processies en bedevaartsoorden.

Er bestonden honderden verschillende soorten insignes. Ze werden vaak gedragen om je identiteit te tonen. Zo bestonden er religieuze, dierlijke en zelfs erotische insignes.

De insignes in het Yper Museum werden allemaal in leper gevonden. De enorm goed bewaarde collectie is echt uniek in België. Ze werd gevonden in een stuk grond waar al 600 jaar niemand meer woonde: de Verdrongen Weide. Deze buitenwijken waren vóór 1383 bewoond, maar werden aan de vooravond van het Beleg van Leper verlaten (één van de buitenwijken die afgebroken werd, waar we net eerder al over hoorden bij het thema 'Conflict'). De Verdrongen Weide werd een 'overstromingsgebied', waar niemand mocht wandelen. De leperse kleigrond zorgde ervoor dat het metaal zo goed bewaard bleef.

Tussen 1993 en 2000 vonden in het gebied van de Verdrongen Weide opgravingen plaats. Men ontdekte een schat aan archeologische info, die een beeld schetste van het bruisende leven in een middeleeuwse stad: kook- en huisgerei, werktuigen, wapens, resten van kledij, sieraden, speelgoed, en dus insignes.

Insignes waren er in allerlei vormen en maten. Bekijk er enkele en bedenk wat voor iemand die zou dragen en wat diegene daarmee zou willen uitdragen.

Je zou kunnen zeggen dat de emoji die overal aanwezig zijn in app-berichten, sms'jes en dergelijken net zoveel over jou zeggen als de insignes over de middeleeuwer. Wat is jouw meest gebruikte emoji?

Neem achteraan het insigne-kabinet de trap naar de tweede verdieping. Vanaf hier maak je kennis met leper in de nieuw(st)e tijd. Terwijl de leerlingen naar de insignes kijken, kun je als docent bovenaan de trap kijken of de film bijna eindigt en opnieuw gaat beginnen. Zo val je niet middenin het verhaal.

Roep de groep bijeen als de film halfweg is. De film duurt 7 minuten.

9. Cinema Vauban

Drie eeuwen van wisselend machtsvertoon in ons kleine Belgenlandje. We vertellen het je in zeven minuten. Op de tweede verdieping kun je letterlijk even kan gaan liggen voor een film over het Yper van 1566 tot 1850. In 'Cinema Vauban' kom je ook alles te weten over de vestingen rond Ieper.

Van het projectiescherm zijn een paar hoeken af. En van het filmpje zelf eigenlijk ook...

Deel nu de werkbladen uit. Er zijn twee soorten werkbladen over de onderwerpen 'Kant' en 'Kunst', namelijk een werkblad met „basisvragen“ en een werkblad met „analyserende vragen“.

10. Kant – Clara

In de troebele jaren van de godsdienstoorlogen liep Ieper leeg. Eind 16e eeuw woonden er nog minder dan 10.000 burgers, waarvan velen in armoede. Er was weinig werk en voedsel was schaars.

In die tijd raakte kantwerk in de mode in de Vlaamse en Italiaanse steden. Veel Ieperse meisjes verdienden zo wat bij. Maar dit was geen dikke boterham, want het was werken tegen een hongerloon! Tot twaalf uur per dag zaten ze achter hun kussen de klosjes garen door elkaar te slaan. Zoals in Brugge groeit er rond het kantklossen een sociale werking met onderwijs, opvang en weldadigheidsprojecten. Instellingen trekken zich het lot van de (ongeschoolde) vrouwen en meisjes aan en proberen hun sociale situatie te verbeteren. In de 17de en 18de eeuw worden in Ieper vijf armemeisjesscholen opgericht.

In Ieper groeide er rond het kantklossen een sociale werking met onderwijs, opvang en weldadigheidsprojecten.

Koffer van Ieperse kantverkopers, ca. 1900.

De koffer werd gebruikt om kantverkopers langs de deuren te laten gaan en op diverse plekken gemakkelijk het kant aan de man of vrouw te brengen. Om de kartonnen bladen konden stroken kant opgerold worden.

Denk je dat de handelaar meer winst maakte dan de kantkloster?

Dit soort handelaren zorgden ervoor dat de arme meisjes werk hadden, maar uiteraard zorgde dit ook voor ongelijkheid, want de handelaar kocht de kant op en verdiende er zo meer aan dan de meisjes die zaten te kantklossen. Dezelfde systemen werken vandaag de dag nog steeds: de mensen onderaan een productieproces verdienen vele malen minder dan de uiteindelijk verkoper.

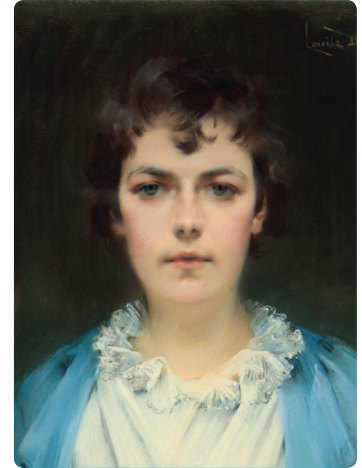
Hoe zou je dergelijke sociale ongelijkheid kunnen bestrijden? Kennen jullie meer voorbeelden?

11. Kunst – Louise

Eén van Iepers belangrijkste kunstenaars was Louise De Hem. Ze kon heel goed tekenen en schilderen. Maar in de 19de eeuw was de Ieperse Kunstacademie nog uitsluitend voor jongens. Gelukkig kon Louise terecht bij haar schoonbroer Théodore Ceriez, die zelf schilder was. Hij leerde haar de basistechnieken.

Louise moest noodgedwongen haar kunststudies in Brussel en Parijs volgen. Ze kreeg wel studiebeurzen van de stad Ieper.

In 1891 keerde Louise terug naar Ieper. Ze kreeg opdrachten voor realistische portretten van rijke families uit Ieper en omgeving. Daar maakte ze gevoelige kunstwerken van, tintelend van kleur. In haar persoonlijker werk getuigde ze van de armoede, sociale onrechtvaardigheid en traditie. Levendig en realistisch. Pastel was haar geliefkoosde verf.

Het schilderij 'De kwakzalver in het dorp' van Théodore Ceriez stelt een rondreizende tandarts voor. Aan z'n voeten zit in de koets zijn volgende slachtoffer, met op de bank naast hem het koffertje met wonderdrankjes. Nauwgezet schilderde Ceriez allerlei modellen van hoofddeksels, schoenen, mantels, tassen ... Door zijn schilderij kunnen we nu zien wat er in de mode was in het jaar 1872!

💰 De Hem schilderde veel 'gewone' taferelen. Haar schilderijen zijn eigenlijk een soort foto's van die tijd en laten goed zien hoe men toen leefde. Bedenk bij sommige schilderijen maar eens uit wat voor sociaal-economisch milieu die persoon komt op basis van de klededracht en de attributen die op de foto staan. Best gemakkelijk toch?

📖 Realisme was de kunststroming waar Louise De Hem toebehoorde. Alles is duidelijk te zien en laat in zekere zin weinig tot de verbeelding over. Het schilderij spreekt voor zich. Maar waar schilderde De Hem mee? Met pastel, niet alleen de kleuren, maar ook de verf. Welke kunststromingen en schildertechnieken kennen jullie nog meer uit de tijd van De Hem?

🌍 Opvallend is dat hier in het museum veel schilderijen van De Hem meisjes of vrouwen bevatten. Zou dat opzet zijn? Zoals jullie hoorden, was de Ieperse academie enkel voor jongens. Louise mocht als vrouw niet hier studeren maar moest naar Parijs, terwijl haar talent toch erkend werd; haar schilderijen werden internationaal bekend. De positie van vrouwen in deze tijd was nog steeds ondergeschikt aan die van mannen. Misschien leverde Louise daar als vrouwelijke schilder stiekem wel kritiek op door zoveel meisjes en vrouwen te schilderen?

12. Foto – Léontine

In de 19de eeuw leefde in Ieper een groot deel van de bevolking in armoede, met kinderarbeid en lange werkdagen. Ontspanning bestond uit kermessen en volksfeesten. Dat stond in schril contrast met de rijkdom van de hogere klasse: de oude adel, legeroversten, hogere ambtenaren en – sinds de industrialisering – de fabrieksbazen.

Tussen 1875 en 1914 veranderde er weinig in de binnenstad. Ieper telde veel eeuwenoude huizen, vaak in slechte staat. Arme gezinnen hokten samen in 'beluiken', een soort binnenplein met aan weerszijden kleine tweekamerhuisjes. Het stadsbestuur probeerde de oude glorie van de stad te herstellen of zelfs nieuw leven in te blazen door middeleeuwse monumenten te onderhouden.

De Poperingse Léontine Permeke vestigde zich na haar huwelijk met Ieperling Honoré Antony (in 1887) als fotografe in Ieper. Haar specialiteit was het maken van portretfoto's. Al snel versterkten haar twee zonen, Maurice en Robert, de firma. Vooral Maurice legde zijn geboortestad vast in schitterende, internationaal bekroonde foto's. Robert haalde de wereldpers met foto's van het vernielde Ieper in en na de oorlog. Maar uiteindelijk stopte de oorlog ook de werking van het bedrijf. De familie vluchtte naar Frankrijk en Honoré Antony stierf als vluchteling. Eind 1919 keerde Léontine terug naar België. Met haar zonen vestigde zij zich in Oostende onder de naam Antony d'Ypres.

Hun fotografische inventaris van Ieper voor, tijdens en na de oorlog is één van de hoogtepunten van het Vlaams cultureel erfgoed. De foto's zijn tijdloze pareltjes.

Tijd voor een kiekje?

Neem plaats op de zetel, neem een foto en geef je e-mailadres op. De foto belandt in je inbox. Zonder verplichting om in te tekenen op de nieuwsbrief.

13. Ieper in scherven

Ieper kreeg het zwaar te verduren tijdens de Eerste Wereldoorlog. De stad werd tot een ruïne herleid. Gelukkig komt de stad altijd op z'n pootjes terecht; Ieper toont veerkracht.

Over Ieper en de Eerste Wereldoorlog kun je leren in het In Flanders Fields Museum, in de andere vleugel van de Lakenhallen.

14. Ieper veert op

Ondanks een terugval in de jaren '50, nam Ieper na de oorlog zijn rol als voortrekker in de Westhoek terug op. De weefmachinebouwer Picanol werd een belangrijke economische motor en de infrastructuur voor sport, transport en toerisme werden uitgebouwd. Ieperlingen trekken ook de wijde wereld in en maken er naam en faam. Intussen blijven de herdenking en de getuigen van de Grote Oorlog in de streek veel bezoekers aantrekken.

Sinds paus Johannes Paulus II onder de Menenpoort voor vrede bad (in mei 1985), draagt de stad een nieuwe boodschap uit: 'Ieper Vredesstad'.

Ieperlingen zijn trots op hun rijke, eeuwenoude geschiedenis. En ze kijken veerkrachtig uit naar wat de toekomst brengt.

**Welke evenementen uit Ieper kennen jullie?
Zijn er evenementen gelijk aan jullie lokale tradities?**

Einde bezoek

Na het bezoek eindig je weer in de inkomhal. Je kunt de kattenpoot armband houden of teruggeven. Vond je het een leuk bezoek? Laat het ons weten! Kunnen er nog dingen kindvriendelijker, praktischer, beter? Laat het ons ook gerust weten!

De educatieve dienst van het Yper Museum

wouter.sinaeve@ieper.be | annsophie.coene@ieper.be | sien.demasure@ieper.be

www.ypermuseum.be
www.facebook.com/ypermuseum